

GYERMEKEK HELYZETE A VILÁGBAN 2014

25 éves a Gyermekjogi egyezmény

Az ígéret szép szó...

A világ ígéretet tett a gyermekeknek, mikor 25 éve életre hívta a Gyermekjogi egyezményt. Vajon betartottuk az ígéretünket?

Megígértük minden kislánynak és kisfiúnak, hogy joga van a túléléshez, az egészséges élethez. Az elmúlt 25 év alatt jelentősen csökkent azon gyerekek száma, akik nem érik meg az 5. születésnapjukat, azonban napjainkban még mindig átlagosan 18 ezer gyermek hal meg naponta megelőzhető okokból.

Megígértük minden gyermeknek, hogy joga van a személyazonosságához. A világon mégis közel 230 millió öt éven aluli gyermeket soha nem anyakönyveztek. Hivatalosan ők nem is léteznek.

Megígértük minden lánynak és fiúnak, hogy joga van az oktatáshoz. Napjainkban több lány jár iskolába, mint valaha, mégis 31 millió általános iskolás korú lánygyermek volt oktatás nélkül 2011-ben.

Megígértük a gyermekeknek, hogy megvédjük őket az erőszaktól. Mégis gyermekek milliói szenvednek elhanyagolástól, bántalmazástól - gyakran azok kezei alatt, akikben a legjobban kellene bízniuk.

Ennél a világ sokkal többre képes.

Még azokon a területeken is, ahol jelentős a fejlődés, az adatok alapján továbbra is túl sok gyermek marad segítség nélkül. A megállapított átlagok leple alatt óriási szakadékok tátonganak akár országhatárokon belül is. A cserbenhagyott gyermekek így válnak "láthatatlanná".

Idén - a Gyermekjogi egyezmény 25. évfordulóján - az UNICEF felhívást intéz az egész világhoz az eddigi módszerek átgondolására: újra kell gondolnunk, hogyan próbálunk változást hozni a legnehezebben elérhető, és leginkább kiszolgáltatott gyermekek életében.

2014-ben - a szervezet összefogó erejére építve - az UNICEF összehozza a kormányzatokat,

civileket, a magánszektor szereplőit és a tudóstársadalmat, és arra buzdítja őket, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján támadást indítsanak a gyermekek előtt álló legnagyobb kihívásokkal szemben.

Különleges kezdeményezések egész sorozata fogja ünnepelni a gyermekjogi egyezmény elfogadása óta elért sikereket, nem megfeledkezve azonban a fennálló hiányosságokról. Az év során az UNICEF újra és újra fel fog szólalni az innovációért, és az egyenlőség-központú megközelítésért.

Mit árulnak el az adatok?

Az adatok létfontosságúak az eddig elért eredmények felméréséhez, és a jövőbeni lépések megtervezéshez is. Az adatok önmagukban nem változtatják meg a világot, de megteremtik a változás lehetőségét: megalapozzák, és átláthatóvá teszik cselekedeteinket.

A Gyermekjogi egyezmény jogokként fogalmazza meg a segítséget, melyet mindnyájuknak meg kell adnunk. Ha valóban minden gyermekben segíteni akarunk, látnunk kell meddig jutottunk, és merre kell továbbmennünk. Elengedhetetlen ezért, hogy pontos, megbízható adatokkal rendelkezünk. Ugyan többet tudunk a világban élő gyermekek helyzetéről mint valaha, továbbra is homályosítják a képet az adatok közt előforduló lyukak.

Az adatok azonban nem csupán számok: a világban élő gyermekek hétköznapijainak valóságába adnak betekintést.

Gyermekek helyzete a világban

30 éve történt telt el azóta, hogy először publikálták a "Gyermekek helyzete a világban" jelentést. Először láttak napvilágot egységesített adatok a gyermekek életkörülményeiről ahogy azóta is: országokra, régiókra és az egész világra levetítve.

Azóta sokminden változott, az alapfeltevés azonban maradt: a hiteles adatok nélkülözhetetlenek a gyermekek életkörülményeinek javításához, és jogaik biztosításához. A világban élő 2,2 milliárd gyermek helyzetét bemutató adatsorok továbbra is alapul szolgálnak a kormányok döntéseikhez, de a döntéshozók elszámoltatásához is.

Életek a számok mögött

A jelentésben közzétett számadatok hosszú sorai valójában gyermekek millióinak életét rejtik maguk mögött. Ezek az életek feltárulkoznak előttünk, ha belegondolunk a kutatásban vizsgált kérdések jelentőségébe.

A gyermekek hány százalékát nem anyakönyvezik, megtagadva ezáltal tőlük a személyazonosságot, állampolgárságot, és az ezzel járó létfontosságú (pl. egészségügyi) jogosultságokat?

Hány gyermek hal meg egy éves kora előtt, és hányan nem érik meg az ötödik születésnapjukat? Aki túléli a gyermekkort, milyen hosszú életre számíthat? Megkapják a gyermekek a túléléshez szükséges védőoltásokat? Elegendő élelemhez és ivóvízhez jutnak? Hozzáférnek higiénikus, és ezáltal biztonságos mellék helyiségekhez?

A gyermekek hány százaléka járhat általános iskolákba, és mennyien kapnak lehetőséget középiskolába járni? Hány gyermeket kényszerítenek házasságra, vagy fognak munkába játék és tanulás helyett? Megtanítják a tizenéveseket védekezni az AIDS ellen?

Gondoljon a saját, vagy gyermekei életére. Gondoljon arra, hogy milyen lehet, amikor az előbb említett dolgokból akár csak egy is hiányzik. A kutatás - melyből most egy összefoglalót olvashat - a világban élő összes gyermekről teszi fel ezeket a kérdéseket.

Globális áttekintés

Következzen néhány adat a világban tapasztalható változásokról.

A gyermekhalandóság 1990 óta jelentősen csökkent. Mintegy 90 millióra tehető azok száma, akik ennek köszönhetően túlélték első öt életévüket(és meghaltak volna, hogyha a gyermekhalandóság aránya nem javul).

A kanyaró áldozatául eső öt éven aluli gyermekek száma a 2000-ben tapasztalt 482 ezerről 2012-ig 86 ezerre csökkent. A betegség ellen védőoltásban részesülők aránya az 1980-as 16 százalékról 2012-ig 84 százalékra növekedett.

Az élelmiszer mennyiségi, vagy minőségi hiánya miatt fejlődésben elmaradó gyermekek száma 1990 óta 37 százalékkal csökkent.

Az általános iskolai oktatásban részesülő gyermekek aránya még a legkevésbé fejlett országokban is javult. Ezeken a területeken 1990 óta 53-ról 81 százalékra nőtt az alapfokú oktatásban részesülők aránya.

1990. óta 1,9 milliárd ember él jobb higiéniai körülmények között a javuló csatornázásnak, vízellátásnak köszönhetően.

Az adatok azonban nem csak jó hírekkel szolgálnak. A gyermekek alapvető jogai sérülnek nap mint nap.

6,6 millió öt éven aluli gyermek halt meg 2012-ben, többségük megelőzhető okok miatt. Az élethez és fejlődéshez esélyt sem kaptak.

A dolgozni kényszerülő gyermekek aránya 15 százalék. Joguk az oktatáshoz, játékhoz, és gazdasági kizsákmányolástól való védelemhez súlyosan sérül.

A világban élő lánygyermek 11 százalékát adják férjhez 15 éves koruk előtt. Védelemhez, oktatáshoz és egészséghez való jogukat sértve ezzel.

A gyermekek milliói szenvednek nap mint nap kegyetlen, megalázó bánásmódtól otthon, vagy az iskolában.

Az adatok egyenlőtlenségekre is rámutatnak, melyek pusztán a globális átlagértékeket nézve rejtve maradnának. Fontos szem előtt tartani, hogy a fejlődés, és a nélkülözés sem egyenletesen oszlik el. A gyermekek esélyei eltérnek attól függően, hogy szegény vagy gazdag országba, fiúnak vagy lánynak, jómódú vagy szegény családba, vidéki területre vagy városba, előkelő- vagy nyomornegyedbe születnek-e.

Közel 18 000 gyermek hal meg naponta olyan okok miatt, amelyek megelőzhetőek lennének. Ez a szám azonban közel sem egyenletesen oszlik el, jócskán felülreprezentáltak a földrajzi okokból, vagy szegénység miatt nehezen elérhető környékeken élő gyermekek. Bevált módszerekkel és kis ráfordítással sokukat meg lehetne menteni.

Ugyan a hasmenéses megbetegedések rehidrálósóval bárhol könnyedén és olcsón kezelhetőek lennének, a jómódú családban élő gyermekeket négyszer nagyobb eséllyel kezelik, mint szegényebb társaikat.

Amellett, hogy 1990 óta 2,1 milliárd ember számára javult az ivóvízellátás, a távoli, vidéki területek szinte teljesen kimaradtak ebből a fejlődésből. A világ össznépességének kevesebb mint fele lakik városokon kívül, mégis 83 százalékát teszik ki azoknak világszerte, akik nem jutnak tiszta ivóvízhez.

Az ilyen, és ehhez hasonló rejtett összefüggések feltárása lehetővé teszi, hogy célzottabban nyújtsunk segítséget a leginkább rászorulóknak.

Magyarország

Ugyan elsődlegesen nem hazánkról szól, a "Gyermekek helyzete a világban" jelentés, és a benne bemutatott táblázatok természetesen kitérnek Magyarországra is. Mivel az egész dokumentum egyfajta visszatekintésként is szolgál a Gyermekjogi egyezmény 25 éves évfordulóján, kézenfekvőnek tűnik, hogy magyar viszonylatban egy "akkor és most" helyzetelemzést is végezzünk. A teljesség igénye nélkül - hiszen a jelentés mintegy 80 oldalnyi táblázatban adatok egész garmadáját sorakoztatja fel - következzen néhány beszédes adat az 1990 óta elért fejlődésről, a jelenlegi helyzetről, és a továbbra is fennálló hiányosságokról.

Alapvető adatok, gazdaság

Vannak adatok, melyek még mielőtt bármit is vizsgálni kezdünk, alapvető képet festenek egy ország helyzetéről. Magyarországon a lakosság 70 százaléka városokban él, teljes a csatornázás és ivóvízellátás, senki nem él a globális szegénységi küszöb alatt (napi 1,25

dollár), és a születéskor várható élettartam 74 év. Csak hogy fel tudjuk mérni ennek jelentőségét: a Kongói Demokratikus Köztársaságban a lakosság közel 90 százaléka él napi kevesebb, mint 1,25 dollárból, 35 százalék él városokban, a születéskor várható élettartam 50 év, megfelelő csatornázás és ivóvízellátás pedig a lakosság csupán 30 százalékának áll rendelkezésre.

Ha azonban azt gondoljuk, hogy semmiben sem hasonlít a két ország helyzete, tévedünk. Kongóban a háztartások összjövedelmének 51 százaléka a "felső" 20 százalékhoz jut, a társadalom legszegényebb 40 százaléka pedig az összjövedelemnek csupán 14 százalékában részesül. Hazánkban a leggazdagabbaknak jut az összjövedelem 40 százaléka, és csupán 21 százalék jut a társadalom "alsó" 40 százalékának.

Születés, halálozás,

Az öt éven aluli gyermekhalálozások rangsorában hazánk a 157. (minél nagyobb annál jobb), 1000 élveszületésre jutó 6 halálozással, Új-Zélanddal, Kubával és Montenegróval karöltve. Az első helyen Sierra Leone áll, ahol 1000 megszületett gyermekből 182 nem éri el az ötéves kort.

1990 óta hazánkban ez jelentős fejlődést jelent, hiszen akkor még 1000 élveszületésre 19 gyermekhalálozás jutott. (1970-ben ugyanez az érték 43/1000 volt) Van azonban még lehetőség fejlődni: Luxemburgban és Izlandon ezer élveszületett gyermekből kettő hal meg öt éves kora előtt.

Fontos még megemlíteni, hogy Magyarországon teljeskörű a gyermekek anyakönyvezése. Ezáltal a magyar gyermekek védve vannak attól, hogy születésüktől fogva kirekesztődjenek olyan létfontosságú jogosultságokból, mint az egészségügyi, szociális, és oktatási szolgáltatások.

Fejlődés, táplálkozás

Itt a gyermekek életében olyan nagy jelentőségű kérdésekről kellene szót ejtenünk, mint a magyar anyák szoptatási szokásai, az alultápláltság, a különböző fejlődési rendellenességek gyakorisága, és a kapott táplálék megfelelő minősége. Mindezt azonban nem tehetjük meg, ugyanis országunkról nincsenek hivatalos statisztikák ilyen kérdésekben, csupán az alacsony születési testsúly aránya, mely 9%.

Egészségügy

Az egészségügy kérdéséhez tartozik a csatornázás, és a tiszta ivóvízhez való hozzáférés, melyekről már esett szó. Hasonlóan kedvező a helyzet a gyermekeknek biztosított védőoltások tekintetében is, az immunizáció Magyarországon kis híján száz százalékos. Országunkban 3-5 ezer főre tehető a HIV/AIDS-ben szenvedők száma.

Összehasonlításként vessünk egy pillantást Szomáliára, ahol tiszta ivóvízhez a lakosság 30

százaléka jut csak hozzá, a gyermekek számára biztosított különböző védőoltások aránya 50 százalék körül mozog.

Nők helyzete

A világ többi részéhez hasonlóan a nők nálunk is valamivel tovább élnek a férfiaknál. Nagyon nem mindegy azonban, hogy ez az élet hogyan telik el. Részesülnek-e egyenlő lehetőségekben az oktatás (és munka) területén, kapnak-e elegendő gondoskodást szüléskor, elítéli-e a társadalom a nők elleni erőszakot.

Alap- és középfokú oktatás területén az adatok alapján a nők a férfiakkal azonos lehetőségekkel rendelkeznek. A szülések 99 százalékában jelen van szakember, aki segítséget nyújt. Magyarországon 3300-ból egy nő hal meg a terhesség következményeként. (Ugyan ez a szám Ruandában például ötvennégyből egy)

Néhány kérdésről, köztük a nők ellen irányuló családon belüli erőszakról sajnos szintén nincs lehetőségünk tájékozódni országunkkal kapcsolatban.

Oktatás, gyermekvédelem

Az írástudás a 15-24 évesek körében 99 százalék, a gyermekek 98 százaléka elvégzi az általános iskolát, középiskolába viszont csak a "középiskolás-korúak" 92 százaléka jár.

Fontos megemlíteni, hogy egyes területeken (a fejlődés ellenére) ez korántsem magától értetődő, főleg nem a lányok körében. Különösen Kelet - és Dél Afrikában, valamint a dél-ázsiai régióban amellet, hogy különböző okokból jelentősen kevesebben fejezik be az általános iskolát, a lányok jóval kisebb arányban járhatnak iskolába, mint a fiúk.

A gyermekmunka szintén egy olyan probléma, mely könnyedén derékba törhet egy gyermekkort, ennek ellenére Magyarországon ebben a kérdésben is hiányosak az adatok, csak úgy mint a gyermekbántalmazás kérdésében.

Hiányos adatok

Az összefoglaló elején már szó esett az adatok fontosságáról, az azonban csak a jelentés végigolvasását követően derül ki, hogy Magyarország is azon országok közé tartozik, amelyekről kulcsfontosságú kérdésekben hiányosak a gyermekekről szóló adatok.

Lényeges lenne feltárni ennek okát, és az együttműködés útján haladni tovább, hiszen a gyermekeket sújtó problémák felszámolása csak így lehetséges.

A teljes jelentés a világ összes országát érintő további adatokkal és módszertani leírással letölthető a www.unicef.hu oldalon.